

Päivitettävä linjaus tiedoston lopussa

AVOTT-osalinjauksen päivitys vuosille 2025–2030: Oppimateriaalien avoin saatavuus

1. Kommentoi osalinjauksen tavoitetta 1

Suomen tiedekustantajien liitto pitää myönteisenä, että materiaalien löydettävyyden varmistamiseen kiinnitetään huomiota. Saavutettavuus kannattaisi kenties mainita myös kohdassa A eikä jättää asiaa vain toimenpidekohtaan C.

2. Kommentoi osalinjauksen tavoitetta 2

Suomen tiedekustantajien liitto kiittää huomiosta sopimuksille ja lisensseille. On eduksi, että linjauksessa puhutaan yleisesti neuvomisesta aiempien vuosien lisenssikohtaisten suositusten ja oikeudenhaltijoiden valintoihin vaikuttamisen sijasta.

Liitto katsoo, että neuvonnassa tulisi muistaa kulloinenkin tarkoituksenmukaisuus sekä kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön erot – ja että yliopistojen hallintohenkilöstön ymmärrystä asiassa olisi yhä eduksi vahvistaa. Suomessa oikeudenhaltijat sopivat oikeuksien jakamisesta, ovat perinteisesti lojaaleja toisilleen ja välitön avoimuus voidaan toteuttaa useilla eri lisensseillä. Tarkoituksenmukaisuuden mainitseminen linjauksessa olisikin toivottavaa. Tutkijoilla tulee olla oikeus päättää ja sopia lisensseistään ja tekijänoikeuksistaan riippumatta kannustimista, suosituksista ja linjauksista.

Liitto pitää hyvänä, että tekoälyyn kiinnitetään huomiota. Asia on tärkeä ja monimutkainen, mikä haastaa neuvonnasta vastaavien asiantuntemuksen. Tässä on syytä huomata, että avoimen tieteen ja tutkimusorganisaatioiden ensisijaisesti suosittelema CC-BY-lisenssi ei suojaa tekijää materiaalin käytöltä kielimallien koulutuksessa.

Laadun varmistaminen ja parantaminen ovat eduksi. Liitto kuitenkin kantaa huolta linjauksen toimenpiteiden vaikutuksesta tutkija-opettajien jo nykyisellään kuormittavaan hallinnolliseen työmäärään ja siten työhyvinvointiin.

Kohta A a: Rahoittajien tulee voida itse päättää rahoituksensa kohdentamisesta eikä heitä tule (tai voi) sitouttaa ensisijaisesti yliopistoille ja korkeakouluille tarkoitetussa dokumentissa. Huomattakoon myös, että kohta sisältää oletuksen, että oppimateriaalin avaamisella olisi suora yhteys yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Tästä ei tietävästi ole yksiselitteistä näyttöä edes tieteellisen tutkimuksen tapauksessa. Tieteellistä työtä koskevien linjausten ja niiden taustalla vaikuttavan ajattelun tulisi perustua vain osoitettavaan näyttöön.

Tätä dokumenttia ei voi pitää mitenkään sitovana myöskään esimerkiksi (vertaisarvioituna) kirjana julkaistun oppimateriaalin kustantajan näkökulmasta. Tutkija-kirjoittajan näkökulmasta kategoriset avausvelvoitteet ja palkitseminen muodon perusteella voivat haitata julkaisutoimintaa ja yhteistyötä varsinkin kotimaassa.

3. Kommentoi osalinjauksen tavoitetta 3

Mikä on toimenpiteen B:n kohdan c:n suhde toimenpiteeseen C? Onko tarkoitus julkaista jo julkaistua materiaalia (miksi, jos jo saatavilla?) vai ko "mainostaa" materiaaleja esim. yleistajuisissa kirjoituksissa opettajakollegoille? Suomen tiedekustantajien liitto pitää mielekkäämpänä, että kyse olisi jälkimmäisestä, ja kantaa huolta materiaalin kierrättämisestä (esim. pienimmän julkaistavan yksikön tai [tahattoman] itseplagioinnin ongelmat). Muotoilua kannattanee selventää.

4. Kommentoi osalinjausta yleisesti

Linjauksessa olisi Suomen tiedekustantajien liiton mielestä ensiarvoisen tärkeää kertoa, mitä "oppimateriaalilla" tarkoitetaan. Onko kyse PowerPoint-esityksistä, videoista, äänitteistä, teksteistä, harjoituksista, vertaismateriaaleista... – vai peräti oppikirjoista? Yksi ja sama lähestymistapa tuskin sopii kaikkiin näihin materiaaleihin.

Liitto huomauttaa, että avoimuus vaikuttaa luonnoksessa vahvasti itseisarvolta sen sijaan, että ensisijaisesti ajateltaisiin kulloistakin tarkoituksenmukaisuutta sekä tekijänoikeuksia ja tekijän, tutkimusryhmän ja rahoittajan oikeudesta päättää valinnoistaan riippumatta linjauksista ja kannustimista. Tutkimustulosten siirtäminen oppimateriaaliksi sisältää pedagogisia, tapauskohtaisia näkökohtia, joita yhdenmainen hallinnollinen ohjeistus tuskin palvelee tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Materiaalin avaaminen ei sellaisenaan ole tieteellistä meritoitumista.

Hallinnollinen rakennelma materiaalin ympärillä vaikuttaa raskaalta ja vieraantuneelta tutkija-opettajan arjesta. Hallinnollinen kuormitus on pois tieteelliseltä ja pedagogiselta substanssilta. Herää käytännön kysymys: Seuraako tästä, että opettaja laatii eri versioita materiaaleistaan suojatakseen ydinideoitaan tai välttääkseen väärinkäsityksiä? Esimerkiksi tässä tehtäisiin turhauttavaa ja huonosti tuottavaa lisätyötä muun kuin em. substanssin ohjaamana.

Suomen tiedekustantajien liitto pyytää huomaamaan, että linjaus on paikoitellen kovin yksityiskohtainen ollakseen kansallinen yleisohje. Jo toteutettujen toimenpiteiden sisällyttäminen linjausdokumenttiin hämmentää. Asian järjestäminen vaihtoehtoisella tavalla voisi olla eduksi, jotta tavoitteen ja toimenpiteen (toteutuneiden ja tarvittavien) erot pysyivät selvempinä ja lukijan mielessä pysyisi, että kyseessä on päivitetty versio.

Koska tarkoitus lienee puhutella muitakin kuin yliopistojen ja korkeakoulujen hallintohenkilöstöä, numeeriset tasot tai indikaattorit olisi eduksi avata. Esim: Millä asteikolla liikutaan? Samalla perusteella lähetettävä tiedosto kannattaisi nimetä neutraalimmin kuin "kirjaamoille" osoitetuksi.

Suomen tiedekustantajien liitto edustaa lähes 160 kotimaista tieteen kustantajaa ja julkaisijaa. Lausunnon ovat laatineet liiton 9-jäseninen hallitus ja pääsihteeri. Liitto kiittää kutsusta kommentoida tämän osalinjauksen päivitystä. <https://tiedekustantajat.fi/suomen-tiedekustantajien-liitto/>

Päivitettävä linjaus liitetty alle

Osalinjaus 1: Oppimateriaalien avoin saatavuus

Tavoitteet ja toimenpiteet

Kun toimenpiteissä puhutaan organisaatioista, tarkoitetaan ensisijaisesti korkeakouluja, mutta niitä voidaan soveltaa myös muissa avointa oppimista kehittävässä organisaatioissa.

Vuoteen 2030 mennessä:

TAVOITE 1: Avoimia oppimateriaaleja hyödynnetään ja laaditaan laajasti korkeakouluasteella.

Tavoitteen indikaattori: Seurannassa organisaatioiden aste oppimisen osa-alueella on sekä ohjaavissa dokumenteissa että palveluissa keskimäärin 4.

Toteutuneet toimenpiteet:

A) Avoimen tieteen koordinaatio yhdessä organisaatioiden kanssa on laatinut yhteisen suosituksen käytännöistä ja työkaluista, joilla varmistetaan avoimien oppimateriaalien löydettävyyttä, yhteentoimivuutta, uudelleenkäytettävyyttä ja jatkokehittävyyttä.

B) Avoimen tieteen koordinaatio yhdessä organisaatioiden kanssa on määritellyt avoimien oppimateriaalien osaamisvaatimukset, jotka kertovat, mitä taitoja opettajan on avoimien oppimateriaalien laatimisessa ja hyödyntämisessä hyvä hallita.

Muut tavoitteen edellyttämät toimenpiteet:

A) Avoimista oppimateriaaleista tarjotaan koulutusta.

- a) Avoimen tieteen koordinaatio laatii yhdessä organisaatioiden kanssa avoimen verkkokurssin, jonka suorittaminen antaa avoimien oppimateriaalien laatimiseen ja hyödyntämiseen sekä muuhun avoimeen oppimiseen tarpeelliset valmiudet.
 - i) Organisaatiot sisällyttävät kurssin opetus- ja tutkimushenkilöstönsä perehdytysmateriaaliin.
- b) Organisaatioiden opetus- ja muusta henkilökunnasta yli viisikymmentä prosenttia maksuu avointen oppimateriaalien hyödyntäjän valmiudet ja yli kymmenen prosenttia avointen oppimateriaalien laatijan valmiudet.

B) Avointen oppimateriaalien tekemiseen ja hyödyntämiseen tarjotaan tukea.

- a) Organisaatiot jakavat ja kehittävät yhteistyössä työkaluja ja käytäntöjä, joilla varmistetaan avoimien oppimateriaalien löydettävyyttä, yhteentoimivuutta, uudelleenkäytettävyyttä ja jatkokehittävyyttä.
- b) Organisaatiot huolehtivat avointen oppimateriaalien tukipalveluiden resursoinnista.
- c) Organisaatiot ohjeistavat ja kannustavat oppijoita ja opettajia hyödyntämään avoimia oppimateriaaleja oppimisessa, opetuksessa sekä uusien oppimateriaalien tekemisessä.

- d) Organisaatiot laativat ja päivittävät avoimista oppimateriaaleista ohjeensa, jotka neuvovat ainakin:
- sopimuksista ja lisensseistä
 - avoimien oppimateriaalien löytämisestä ja hyödyntämisestä
 - oppimateriaalien avaamisen työkaluista ja alustoista
 - tekoälyn käytöstä avointen oppimateriaalien hyödyntämisessä ja laatisessa.

C) Avointen oppimateriaalien löydettävyyttä ja saavutettavuus varmistetaan.

a) Avoimien oppimateriaalien tekijöiden suositellaan kuvailemaan laatimansa avoimet oppimateriaalit Avointen oppimateriaalien kirjastoon. Kuvailussa voi käyttää apuna kansallisia avointen oppimateriaalien laadun ja saavutettavuuden suosituksia.

b) Organisaatiot luovat Avointen oppimateriaalien kirjaston kanssa rajapintoja, joilla muihin varantoihin tallennettujen avointen oppimateriaalien kuvailutiedot tallentuvat myös Avointen oppimateriaalien kirjastoon.

c) Organisaatiot huolehtivat, että avointen oppimateriaalien tekijöillä on käytössään ohjeistuksia ja työkaluja sekä alustoja, joilla oppimateriaalien saavutettavuuden voi varmistaa.

TAVOITE 2: Korkeakouluasteella on riittävästi eri alojen laadukkaita ja oppimista palvelevia avoimia oppimateriaaleja.

Tavoitteen indikaattori: Seurannassa organisaatioiden aste oppimisen osa-alueella on sekä määrällisissä että yhteistyön indikaattoreissa keskimäärin 3.

Toteutuneet toimenpiteet:

A) Avoimen tieteen koordinaatio on kehittänyt palkinnon, joka jaetaan vuosittain oppimisen ja oppimateriaalien avoimuuden kehittämisessä ansioituneelle henkilölle tai ryhmälle.

B) Avoimen tieteen rahoitusryhmässä on selvitetty rahoitusmekanismeja myös avointen oppimateriaalien kehittämiselle.

Muut tavoitteen edellyttämät toimenpiteet:

A) Avoimien oppimateriaalien tekemiseen kannustetaan rahoituksen ja huomionosoitusten avulla.

a) Tutkimusrahoittajat huomioivat tutkimustulosten pohjalta laadittavat avoimet oppimateriaalit myönteisesti rahoituspäätöksissä osana yhteiskunnallista vaikuttamista.

b) Organisaatioiden omissa sekä muiden organisaatioiden kanssa toteutettavissa hankkeissa kehitetään laadukkaita avoimia oppimateriaaleja.

c) Avoimen tieteen koordinaatio jatkaa avoimen oppimisen palkintojen jakamista ja levittää tietoisuutta palkinnoista.

d) Organisaatiot kehittävät omia avoimen oppimisen palkintojaan ja muita huomionosoituksia avoimen oppimisen edistäjille.

B) Mahdollisuuksia meritoitua avoimista oppimateriaaleista kehitetään.

a) Tutkimustietovarantoon kehitetään mahdollisuus tuoda tutkijoiden profiileihin avoimien oppimateriaalien tietoja ja näihin liittyviä aktiviteetteja, kuten avointen oppimateriaalien vertaisarvioiminen.

b) Organisaatiot kannustavat ja tukevat opettajia ja muuta henkilökuntaansa avaamaan opetukseen tekemiään materiaaleja avoimena oppimateriaalina.

C) Avointen oppimateriaalien laatua kehitetään.

- a) Avoimen tieteen koordinaatio laatii organisaatioiden kanssa käytäntöjä avointen oppimateriaalien vertaisarvointiin kansallisten laatukriteerien avulla. Yhdessä Avointen oppimateriaalien kirjaston kanssa kehitetään teknisiä ratkaisuja vertaisarvioinnin mahdollistamiseksi.
- b) Organisaatiot selvittävät säännöllisesti eri alojen opettajien ja opiskelijoiden näkemyksiä avoimien oppimateriaalien laadusta.
- c) Avoimen tieteen koordinaatiossa toimii verkosto, jossa jaetaan hyviä käytäntöjä laadukkaiden avoimien oppimateriaalien tuottamiseen ja markkinoidaan laadukkaita avoimia oppimateriaaleja.

TAVOITE 3: Suomi tunnetaan kansainvälisesti korkeakouluasteen avoimien oppimateriaalien edelläkävijänä ja edistäjänä.

Tavoitteen edellyttämät toimenpiteet:

A) Avointen oppimateriaalien käyttöä ja arvostusta edistetään kansainvälisesti.

- a) Suomalaiset avoimen oppimisen osaajat osallistuvat kansainvälisiin avoimen oppimisen verkostoihin.
- b) Suomalaiset avoimen oppimisen osaajat ovat saaneet kansainvälisiä avoimen oppimisen palkintoja.
- c) Organisaatiot sekä avoimen tieteen koordinaatio osallistuvat kansainvälisiin ja erityisesti EU:n yhteistyöhankkeisiin, joiden tavoitteena on edistää avointen oppimateriaalien kehittämistä ja hyödyntämistä.
- d) Avoimen tieteen koordinaatio laatii yhteistyössä organisaatioiden kanssa ohjeistuksen kansainvälisinä yhteistyöhankkeina tehtyjen avointen oppimateriaalien julkaisemisesta.
- e) Avointen oppimateriaalien kirjasto kehittää rajapintoja kansainvälisiin oppimateriaaliportaaleihin.

B) Avoimista oppimateriaaleista ja niihin liittyvistä palveluista ja hankkeista viestitään.

- a) Organisaatiot ja avoimen tieteen koordinaatio järjestävät avoimen oppimisen tapahtumia.
- b) Organisaatiot yhdessä avoimen tieteen koordinaation kanssa järjestävät kansainvälisiä avoimen oppimisen konferensseja.
- c) Suomalaiset avoimen oppimisen asiantuntijat tekevät artikkeleita ja muita julkaisuja avoimista oppimateriaaleista.

C) Tutkimusta avoimista oppimateriaaleista edistetään.

- a) Avoimen tieteen koordinaatio yhdessä organisaatioiden kanssa luo avoimen oppimisen tutkijoiden verkoston.

b) Suomeen perustetaan avoimen oppimisen professuuri tai jonkin suomalaisen avoimen tieteen professuurin alaan sisällytetään avoin oppiminen tutkimusaiheena.

c) Suomalaiset avoimen oppimisen tutkijat kehittävät tutkimusmenetelmiä, joilla eri maissa ja eri kielillä julkaistujen avoimien oppimateriaalien käyttöä ja arvostusta voidaan arvioida tasavertaisesti ja joilla voidaan seurata oppimateriaalien avaamisen vaikutuksia korkeakouluoppimisen kustannuksiin sekä YK:n SDG-tavoitteiden toteutumiseen.

d) Avoimen tieteen koordinaatio laatii ohjeistuksen tutkimushankkeiden tulosten hyödyntämisestä avoimina oppimateriaaleina.